

experienced та ін. Як бачимо, різняться вони не лише кількісно, а й якісно. До внутрішньої структури лексичних одиниць **experience** та **досвід** входять семи 'сукупність', 'сприйняття', 'світ' (англ. 'the totality', 'perception', 'world' відповідно). Проте семи 'culture' (культура) та 'a nation' (народ) виражають вплив культури певного народу на формування світогляду людини: **Experience told me not to believe him** (MED). В українській мовній картині світу досвід більше асоціюється з передачею практичних знань, умінь: *Перемагай труднощі розумом, а небезпеку – досвідом* (прислів'я). В обох порівнюваних мовах фіксуються лексичні одиниці **досвідчений** та **experienced, skilled, skilful, expert**. Спільним семантичним компонентом є 'досвід' (англ. 'experience'). Найскладнішою за своєю внутрішньою структурою є лексема **skilful**, оскільки вона характеризується 14 семантичними компонентами і вказує не лише на наявність досвіду, а й певних розумових здібностей людини ('clever', 'dexterous'). Всі зазначені англійські лексичні одиниці містять спільний семантичний компонент 'skill', завдяки якому утворюють еквіполентні опозиції з 17 одиницями, що входять також і до інших мікрополів.

Отже, зіставний аналіз ядерної зони лексико-семантичного поля сигніфікату *мудрість* в українській та англійській мовах дозволив встановити, що загальнолюдським компонентом сигніфікату *мудрість* у семантичній структурі порівнюваних мов є поняття *знання*. Національно-культурний аспект проявляється у належності мікрополів *досвід/experience* та *розум/mind* до різних структурних частин ЛСП. У внутрішній організації лексичних одиниць, що входять у зазначені мікрополя, виявляється певна симетрія.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений / Оценка, событие, факт / Отв. ред. Г.В. Степанов; АН СССР, Ин-т языкознания. – М.: Наука, 1988 – 338 с.
2. Вайнрайх Уриэль. Языковые контакты: Состояние и проблемы исследования (Ю.А. Жлуктенко (пер. с англ. и коммент.); В.Н. Ярцева (вступ. ст.)). – К.: Вища школа. Изд-во при Киевском гос. ун-те, 1979. – 263 с.
3. Городецкий Б.Ю. К проблеме семантической типологии. – М.: Издательство Московского университета, 1969. – 564 с.
4. Левицкий В.В. К вопросу о структуре лексического значения // Значение и его варьирование в тексте: Сб. науч. тр. / Отв. ред. И.В. Сентенберг. – Волгоград: ВГПИ им. А.С. Серафимовича, 1987. – С. 36–46.
5. Мацук А.П. Семантические поля со значением интерпретации оценки // Семантика, прагматика, текст: Сб. науч. трудов МГПИИЯ им. М. Горького. – М., 1987. – Вып. № 290. – С. 69 – 80.
6. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения. – М.: Высшая школа, 1988. – 168 с.
7. Селіванова О.О. Актуальні напрямки сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). – К.: Видавництво Українського філософсько-лінгвістичного центру, 1999 – 148 с.
8. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М.: Прогресс, 1993. – 656 с.
9. Степанов Ю.С. Основы общего языкознания. Изд. 2-е, перераб. – М.: «Просвещение», 1975. – 267 с.
10. Уфимцева А.А. Лексическое значение: Принцип семиологического описания лексики / Отв. редактор Ю.С. Степанов; АН СССР, Ин-т языкознания. – М.: Наука, 1986 – 240 с.
11. Язык и когнитивная деятельность: [Сб. статей] / АН СССР, Ин-т языкознания: [Редкол.: Р.М. Фрумкина (отв. ред.) и др.] – М.: Наука, 1989 – 142 с.
12. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
14. Словник української мови: В 11 т. – Т. 1 – 11. – К.: Наукова думка, 1970. – 1980 с.
15. The Oxford English Dictionary: 12 volumes. – Volumes 1 – 12 – Oxford, 1969 – 1973.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Крижановська – викладач кафедри практики германських мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика, лексична семантика, типологічне зіставлення мов.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС КОМПОНЕНТІВ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Наталія МАХОНІНА (Горлівка, Україна)

Стаття присвячена огляду основних точок зору на проблему лінгвістичного статусу компонентів ФО. У роботі зроблено спробу проаналізувати зв'язок між різними типами компонентів ФО і загальним фразеологічним значенням.

The paper contains the overview of main conceptions on the problem of phraseological units linguistic status. An attempt to analyze the connection between different types of components of phraseological units and the general phraseological meaning was made in the paper.

Постановка проблеми. Фразеологічне значення (далі – ФЗ) вважається найскладнішим не лише у фразеології, а й у мовознавстві в цілому і належить до загальної проблеми

значення. Деякими науковцями (Л. А. Юрчук, В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк) воно розглядається як одна з категоріальних ознак фразеологізмів. Інші лінгвісти (М. Ф. Алефіренко, В. П. Жуков, О. В. Кунін т.ін.) хоча і не розділяють цю точку зору на критерії фразеологічності, також визнають статус ФЗ як абсолютно специфічної мовної категорії. Остаточного розв'язання теоретичних питань, пов'язаних з ФЗ, у вітчизняному мовознавстві поки ще нема. Думки лінгвістів розходяться як щодо термінології (цілісне значення, глобальне значення, ідіоматичність, семантична цілісність, узагальнене фразеологічне значення, цілісність номінації, семантична єдність, семантична монолітність, лексична неподільність, фразеологічний десигнат, глобальний десигнат тощо), так і щодо розуміння сутності ФЗ. Але всі науковці єдині в тому, що специфічність ФЗ істотно визначається нарізнооформленістю та багатоконпонентністю складу фразеологічної одиниці (далі – ФО).

Мета даної роботи: висвітлити основні погляди науковців на лінгвістичний статус компонентів ФО; проаналізувати, як багатослівність складу впливає на формування ФЗ; дослідити роль компонентів фразеологізмів у створенні цілісного значення.

Аналіз основних досліджень. Вже фразеологи-«піонери» В.В. Виноградов, О.І. Молотков, В.П. Жуков визнавали нарізнооформленість (її ще називають надслівністю) як категоріальну ознаку ФО, що передбачає наявність у них компонентного складу, синтаксично організованого певним чином (у формі словосполучення або речення). Надслівність указує на те, що складові елементи ФО теоретично можуть співвідноситися з відповідними самостійними лексемами, тобто лексика постачає фразеологію реальним матеріалом. У процесі утворення фразеологізму, зумовленого, як правило, переосмисленням змінного словосполучення, відбувається семантична перебудова змінюваних слів. Внаслідок цього компоненти ФО, позбавляючись предметної співвіднесеності, втрачають властиве їм раніше лексичне значення і номінативну функцію; відбувається деактуалізація лексичних значень компонентів, яка призводить до їх повної десемантизації. Внаслідок цього процесу фразеологізм починає набувати семантичного значення в цілому, формується глобальне ФЗ. При цьому спостерігається така закономірність: чим істотніше фразеологічні компоненти втрачають предметну співвіднесеність, тим меншу лексичну самостійність вони мають і, таким чином, тим «цілісніше» значення такого фразеологізму і навпаки.

В.В. Виноградов знайшов дуже вдале образне порівняння фразеологізму з хімічно складною речовиною, яка виникає внаслідок взаємодії різних елементів. Фразеологізм лінгвіст уявляв як «хімічну сполуку якихось розчинених, з точки зору сучасної мови аморфних, лексичних частин» [5: 124]. Дійсно, подібно до того, як внаслідок хімічної реакції, в якій у взаємодію вступають декілька елементів, виникає третя, якісно нова хімічна сполука, що складається із взаємодіючих елементів, але не становить суми цих елементів, так і зі слів вільного вжитку утворюється мовна одиниця з абсолютно новою якістю, яка не повторює жодну зі своїх складових частин.

Десемантизація компонентів ФО призводить до того, що вони не можуть виконувати самостійної номінативної функції, позбавлені лексико-семантичної незалежності. Через те, що не можна взяти слово-компонент у тому значенні, в якому воно вживається вільно, не можна визначити його системну значимість, деякі фразеологи (О.І. Молотков, В.П. Жуков) вважають за доцільне називати складові ФО не словами, а компонентами. У лінгвістичній літературі нема єдиної думки і єдиної термінології щодо цього питання: складові фразеологізмів називаються по-різному: потенційні слова (В.В. Виноградов), межа лексико-фразеологічного варіювання (О.С. Ахманова), слова з послабленим значенням (Н.М. Амосова), слова, що втратили лексичне значення через відсутність предметно-понятійної співвіднесеності (В.П. Жуков), формально-граматичні слова (В.М. Телія), словесні елементи (Л.Г. Авксентьев), і, нарешті, конституенти (Ю.Ю. Аваліані, І.І. Чернишова). Нам найбільш імпонує традиційний термін «слова-компоненти», який найкраще відбиває двоїстий характер цього лінгвістичного феномену.

З усіх існуючих думок з питання про роль слів-компонентів при формуванні ФЗ можна виділити дві протилежні точки зору. Представниками першої є В.П. Жуков, І.С. Торопцев, О.М. Бабкін, О.І. Молотков. Вони розуміють під фразеологізмом вираз, що складається не зі

«слів, а з компонентів, які втратили ознаки слова (лексичне значення, форми зміни слів та лексико-граматичні особливості слова)» [9: 26].

Прихильники іншої точки зору (О.І. Смирницький, Д.М. Шмельов, О.В. Кунін, Л.М. Золотова, В.М. Мокієнко) заперечують цю концепцію, вважаючи, що слова у складі фразеологізмів все ж таки зберігають автономну семантику. Напр., Н.М. Амосова, підсумовуючи свої міркування щодо компонентів-некротизмів у складі ФО пише: «Хоча деактуалізація власних значень компонентів може доходити до їх фактичної десемантизації, факт існування кожного компоненту як окремого слова (розрядка наша – Н. М.), мабуть, перешкоджає його цілковитому омертвінню» [2: 91]. Т.М. Федуленко допускає, що у ФО компонент відтворює своє генетичне джерело – слово – як у формальному, так і змістовному плані, виконуючи таким чином наступні універсальні для будь-якої мови функції: підтримування нарізнооформленості ФО; забезпечення можливостей узуальної варіативності ФО; забезпечення можливостей оказіональних змін ФО; зумовлювання трансформаційних можливостей ФО; участь у створення образності ФО; участь у створення образності внутрішньої форми; визначення експресивності ФО [13: 11].

М.Ф. Алефіренко також пропонує відмовитися від тих фразеологічних доктрин, згідно з якими лексичні компоненти фразем вважаються «вичищеними» в лексико-семантичному і семантично-граматичному плані, на підставі того, що «без здатності зберігати слід відображення є неможливим розвиток матерії взагалі <...> Внутрішнє завжди містить у собі відповідний фрагмент зовнішнього у перетвореному вигляді» [1: 34-36]. На думку цього лінгвіста «всі функціонально-структурні процеси в царині фразеології за засобом і формою свого об'єктивування являють собою взаємодію фраземообразуючих компонентів» [1: 37]. Цікавість викликає й точка зору В.М. Мокієнка, який вважає, що «перебільшене значення неслівності компонентів викликане суто синхронічним підходом до фразеології <...>, для практики ж історичного аналізу фразеологізму тотожність слова і компонента фразеологізму очевидна» [8: 29], бо нарізнооформленість викликає постійну актуалізацію компонентів ФО, повертаючи їм у мовленні статус слова.

Але найбільш пильної уваги, на наш погляд, заслуговує думка І.І. Чернишової, яка вважає, що значення фразеологізмів у цьому відношенні не становить єдиної картини [14: 40]. Ступінь семантичної відокремленості фразеологічного компонента не може отримати однозначної характеристики і повинен бути представленим широкою шкалою, яка б дозволила перекинути міст від абсолютно монолітних фразеологізмів до фразеологічних комплексів, які характеризуються в той чи іншій мірі семантичною розкладністю. О.Д. Райхштайн також приєднується до цієї точки зору: «у межах фразеологічного складу ступінь семантичної слівності компонентів фразеологізмів лежить у широкому діапазоні між нульовою та максимальною межею, не досягаючи у більшості випадків жодної з них» [11: 112]. Він виділяє три основні типи семантичної значущості окремих компонентів фразеологізмів: негативну, побічну і пряму. Під негативною значущістю він розуміє відсутність спільних семантичних елементів у значенні лексеми-компонента і в цілісному сигніфікативному значенні ФО. Негативна значущість усіх компонентів фразеологізму означає його повну семантичну монолітність. Вона має місце лише у тих випадках, коли фразеологічне значення не базується на прямих чи переносних значеннях компонентів, а спирається лише на ситуативний зміст. Побічна значущість – наявність у прямому значенні слова семи, на якій ґрунтується значення ряду фразеологізмів з цим компонентом, а нерідко – і переносні значення самого цього слова. Такий компонент (найчастіше це іменник) відіграє роль семантичного центру ФО. Пряма значущість, тобто семантична відокремленість компонентів фразеологізму, є обов'язковою властивістю ФО, що виникли не завдяки цілісному переосмисленню [11: 112–114]. Результатом класифікації вченого став наступний висновок: «Більшість усталених фраз семантично членовані. Нечленованими є частина фраз з лексичною ідіоматичністю, побудованих на єдиному образному переосмисленні, а також вигуківі та модальні фрази з лексико-граматичною ідіоматичністю, які зазнали експресивний зсув значення» [10: 143].

Про «експліцитну членованість багатьох фразеологізмів» говорить й А.М. Мелерович [6], а Т.М. Мітіна [7], застосовуючи методику шкалювання, доводить, що ступінь

самостійності компонентів ФО знаходиться у прямій залежності від ступеня ізоляції словесного комплексу від його системних властивостей, тобто від ступеня фразеологічної абстракції від семантичних категорій, притаманних словесному комплексу у вільному вживанні.

Матеріал дослідження. Окрім всіх вище наведених теоретичних аргументів, про остаточну нерозчинність компонентів у формуванні цілісного ФЗ говорить і ціла низка емпіричних фактів. Так, згідно з останніми дослідженнями американських лінгвістів буквально значення слів, що піддалися переосмисленню у ФО, не тільки не зникає, але й відіграє значну роль в інтерпретації метафори. Отже, метафори, які покладено в основу створення значення фразеологізму, є «живими» для носіїв мови і складають важливу частину їх концептуальної системи [3: 116].

Також можна звернути увагу і на цілі групи ФО, в яких «певні елементи глобального смислу закладені в самій природі компонентів ФО», а отже й «глобальне значення яких дуже часто не є несподіваним» [5: 160]. Особливо наочно це спостерігається у паралінгвістичних фраземах, в яких міміка, рухи тіла відіграють велику роль і в яких вербально виражені жести мають цілісне ФЗ, напр.: *die Arme/ Ärmel hochkrepeln; große Augen machen; mit den Achseln/ Schultern zucken*. При сприйнятті у тексті паралінгвістичних одиниць у мовця виникає уявлення про фізичні дії під впливом значення компонентів. Такі одиниці вважаються фразеологізмами на той підставі, що переосмисленість створюється тим, що замість позначуваного певного явища, процесу – емоційного стану людини (наприклад, «*mürrisch, unzufrieden sein*») – описуються його зовнішні ознаки (у даному випадку «*ein schiefes Maul ziehen/ machen*»)

Також велику роль у формуванні ФЗ відіграє присутність т.зв. компонентів-символів (Geld, Grenze, Gedanke тощо). При порівнянні таких дієслівних сталих виразів, як *j-n auf einen Gedanken bringen, einen Gedanken ausspinnen, sich (D.) j-n, etw. aus den Gedanken schlagen, mit dem Gedanken spielen, seinen Gedanken nachhängen, hinter j-s Gedanken kommen* і т.д. з'ясовується, що компоненту «Gedanke(n)» можна приписати загальне значення; більше того, даний компонент усталених виразів виконує тут смислооб'єднуючу функцію, тому що він вносить розрядну парадигматичну сему «психічний процес», яка входить в семантичну структуру всього ряду стійких словесних комплексів [5: 159]. У фраземах такого типу значення формується на основі стрижневого компонента (найчастіше це лексеми-соматизми, а також лексеми на позначення тварин і рослин), він же «програмує» створення цілих фразеологічних серій: *j-m brummt der Kopf; j-m schwirrt der Kopf; j-m raucht der Kopf; einen dicken/ schweren Kopf haben; einen roten Kopf bekommen; j-m/ j-n den Kopf kosten; den Kopf hängen lassen; j-m den Kopf waschen; den Kopf in den Sand stecken; den Kopf hoch tragen* тощо.

Велика питома вага при формуванні глобального значення мають складники тих фразеологізмів, які відрізняються один від одного у плані вираження лише одним (напр., прикметниковим) компонентом: *auf gespanntem Fuß mit j-m stehen, auf vertrautem Fuß mit j-m stehen, auf gutem Fuß mit j-m stehen, auf schlechtem Fuß mit j-m stehen, auf freundschaftlichem Fuß mit j-m stehen*. Смыслоутворюючу функцію мають і компоненти, які варіюються і які складають смисловий центр відповідної (у даному випадку дієслівної) ФО. Ці компоненти співвідносяться за змістом з однозвучними словами вільного вжитку, пор. напр.: *mit j-m auf gespanntem Fuß stehen, mit j-m in einem gespannten Verhältnis leben* тощо. Прикметникові компоненти в даних ФО несуть індивідуальні або диференційні семи [5: 159-160].

Передбачуваним є і загальне значення тих ФО, де фразеологічна семантика співвідноситься з вторинними системними значеннями лексем-компонентів: *Füchse prellen (schlaue Menschen überlisten) : der Fuchs (schlauer Mensch)* [8: 6].

У компонентів ФО відмічаються також асоціації з однокореновими словами вільного вжитку. Ці співвідношення є особливо характерними для фразеологізмів які мають кореляції з лексемами тієї ж будови, що й складники ФО, і тому добре членованих: у дієслівного компонента *alle Glocken zusammenläuten lassen* є дуже сильними асоціації з аналогічною лексемою *läuten*, яка вживається в переносному значенні «настійливо розголошувати щось, розповсюджувати плітки».

Фразеологічна семантика корелює і з системним значенням лексем-компонентів, які мають дериваційний характер на рівні словотвору: *sich in den Schmollwinkel zurückziehen* («**gekränkt, unmutig, beleidigt auf etw. reagieren u. nicht ansprechbar sein**») : *schmollen* («aus Unwillen über j-s Worte od. j-s Verhalten **gekränkt schweigen** [u. seine Verstimmung im Gesichtsausdruck erkennen lassen]») [8: 6].

Про генетичний зв'язок компонентів з відповідними словами свідчить і те, що досить часто наявність тих чи інших конотацій у семантиці ФО визначається характером образної основи та експресивно-стилістичною характеристикою компонентів, які у вільному вживанні є маркованими словами, напр.: *die Zähne fletschen; j-m die Fresse/ die Visage polieren*.

Велику питому вагу при формуванні глобального значення зберігають також компоненти у фразеологічних виразах, де ще досить відчутна внутрішня форма (далі – ВФ). Традиційно під ВФ розуміється «мотивуюча ознака, що лягла в основу назви предмета чи явища» [12: 5]. Напр., у ФО «*bis auf/ in die Knochen*» мотивується «межа», «ступінь» (у мотивації цієї ознаки приймає участь прийменник «*bis auf/ in*») і «глибина» (мотивується словом «*Knochen*», яке символізує щось глибинне, заховане). Але загальне значення ФО – «всією сутністю, цілком і повністю (бути кимсь або якимось)» – не можна прирівняти до семантики її ВФ: семантика ФО ширше, ніж її ВФ. «ВФ нібито «акумулює» в собі вмотивовані відношення ФО – відношення фразеологічної і структурної мотивації» [1: 135]. ВФ виникає «на базі буквальних значень компонентів» [12: 5]. У фразеологізмах, де ВФ ще не затемнена, можна зрозуміти, що ґрунтом для виникнення ВФ є асоціативна ознака – результат іноді більш складної взаємодії, ніж буквальні значення фразеологічних компонентів. Компонентний аналіз дозволяє виявити цю асоціативну ознаку. Пор. суму ВФ «відповідальність» в семантичній структурі ФЗ *mit seinem Kopf für etw. haften* («брати на себе повну відповідальність аж до ризику втратити життя»), або суму «закріпитися» у ФО *Anker werfen* («зупинитися де-небудь, улаштуватися на постійне місце проживання»). Таким чином, ВФ фразеологічної одиниці «закономірно виступає смислообразуючою ланкою між етимологічним образом і актуальним значенням фразеологізму» [1: 136].

Висновки. Таким чином, у створенні цілісного ФЗ компоненти відіграють різну роль. У деяких ФО вони не мають будь-якого впливу на глобальне значення. Це є характерним для сталих виразів, які виникли внаслідок послаблення лексичних значень їх компонентів. В інших фразеологізмах, навпаки, один з компонентів може впливати на цілісне значення, а іноді й відігравати значну роль, часто зберігаючи при цьому своє семантичне значення. Вважається, що послаблення лексичного значення компонентів як форма семантичного перетворення є наслідком меншої семантичної трансформації (а також мовної абстракції), ніж переосмислення, в якому всі компоненти втрачають своє значення і безпосередній зв'язок з ним.

В цілому ФЗ – феномен виключно складний, який не можна розглядати ані як механічну суму складових його компонентів, ані як абсолютно абстрагований від форми зміст. Семантичну структуру ФО можна представити як мікросистему, всі елементи якої знаходяться в тісному зв'язку і взаємодіють між собою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алефиренко Н.Ф. Проблемы фразеологического значения и смысла (в аспекте межуровневого взаимодействия): [монография] / Н.Ф. Алефиренко, Л.Г. Золотых. – Астрахань: Изд-во Астраханского гос. пед. ун-та, 2000. – 220 с.
2. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. – 208 с.
3. Арсентьева Е.Ф. Роль фразеологического каламбура в создании юмористического эффекта / Е.Ф. Арсентьева // II Международные Бодуэновские чтения: Казанская лингвистическая школа: традиции и современность (Казань, 11–13 декабря 2003 г.): Труды и материалы: В 2 т. / Под общ. ред. К.Р. Галиуллина. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2003. – Т. 1. – С. 115–116.
4. Виноградов В.В. Избранные труды: в 5-ти т. / В.В. Виноградов; редкол. М.П. Алексеев и др. – М.: Наука, 1975–1977. – (АН СССР. Отд. лит. и языка). – Т. 3. Лексикология лексикография / Отв. ред. В.Г. Костомаров. – 1977. – 310 с.
5. Гойхман М.А. О доле участия компонентов фразеологической единицы в создании ее глобального смысла / М.А. Гойхман // Семантико-стилистична будова тексту та функціонування одиниць різних мовних рівнів: [тем. зб. наук. пр. / Київськ. держ. лінгв. ун-т / відп. ред. С.М. Іваненко]. – К., 1995. – С. 158–161.
6. Мелерович А.М. Проблема семантического анализа фразеологических единиц современного русского языка: [учебное пособие по спец. курсу] / Алина Михайловна Мелерович. – Ярославль, 1979. – 80 с.
7. Митина Т.М. Семантическая значимость компонентов фразеологических единиц современного немецкого языка: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки“ / Т.М. Митина. – М., 1980. – 26 с.
8. Мокиенко В.М. Славянская фразеология: [учебн. пособие] / В.М. Мокиенко. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Высш. школа, 1989. – 287 с.
9. Молотков А.И. Основы фразеологии русского языка / А.И. Молотков. – Л.: Наука, 1977. – 234 с.

10. Райхштейн А.Д. Немецкие устойчивые фразы / А.Д. Райхштейн. – М.: Просвещение, 1971. – 183 с.
11. Райхштейн А.Д. Сопоставительный анализ немецкой и русской фразеологии: [учебн. пос.] / А.Д. Райхштейн. – М.: Высш. шк., 1980. – 143 с.
12. Угринюк В.М. Типологія вмотивованості фразеологічних одиниць сучасної німецької мови (кількісні та якісні характеристики): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови“ / В.М. Угринюк. – Київ, 1993. – 16 с.
13. Федулєнкова Т.Н. Изоморфизм и алломорфизм в германской фразеологии (на материале английского, немецкого и шведского языков): автореф. дис. на соискание уч. степени док. филол. наук: спец. 10.02.20 „Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание“ / Т.Н. Федулєнкова. – Северодвинск, 2006. – 35 с.
14. Чернышева И.И. Актуальные проблемы фразеологии / И.И. Чернышева // Вопросы языкознания. – 1977. – № 5. – С. 34–42.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Махоніна – викладач кафедри романо-германських мов Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов.

Наукові інтереси: фразеологія німецької мови.

ІННОВАЦІЙНА СУФІКСАЦІЯ В НІМЕЦЬКІЙ ЗАГАЛЬНОВЖИВАНІЙ ЛЕКСИЦІ

Олександра МАЩЕНКО (Івано-Франківськ, Україна)

У статті розглянуто словотвірні особливості різних термінів, зокрема приділено увагу суфіксальному способу творення політичних, комп'ютерних, технічних та ін. термінів. Визначено ступінь продуктивності окремих словотвірних типів у творенні термінів різних сфер, проаналізовано їх за словотвірним значенням. Матеріалом дослідження є 8000 неологізмів та okazіоналізмів, відібраних за сайтами німецької періодики («Spiegel», «Zeit», «Welt», «Süddeutsche Zeitung»).

The paper studies the word-formative peculiarities of terms, in particular the suffixation of political, computer, technical etc. term formation. The most progressive means for the further development of the term system is emphasized. The productivity degree of some word formation types in terminology is analyzed according to the word-formative meaning. The investigation was carried out on the material of german newspapers and magazines, such as «Spiegel», «Zeit», «Welt», «Süddeutsche Zeitung».

За останнє десятиліття з'явилися багато нових досліджень, присвячених вивченню окремих словотвірних особливостей (А.В. Янков, Ю.А. Зацний, О.Л. Клименко та ін.). Сучасні вчені порушують й активно досліджують найрізноманітніші питання словотвору. Особливе зацікавлення викликають словотвірні особливості термінів різних галузей. **Метою** статті є аналіз особливостей суфіксального словотворення різних сфер сучасної німецької мови. Мета зумовлює вирішення таких **завдань**: визначити ступінь продуктивності окремих словотвірних типів та проаналізувати їх за словотвірним значенням. **Актуальність** статті зумовлена тим, що в ній зібрано й систематизовано політичні, комп'ютерні, технічні та ін. терміни, вивчено їхні словотвірні особливості.

Як відомо, похідні слова утворюються від кореня слів за допомогою словотвірних моделей суфіксів, префіксів. Словотвірні моделі розглядаються нами як «зразок або схема, за допомогою якої утворюються нові слова» [1: 196]. Наприклад, Subst. = S.+S.+ung: *die Chatbeziehung*, Adj. = S.+ ig: *pixelig*.

Аналіз неологізмів та okazіоналізмів свідчить, що висока словотворча активність суфіксації, за допомогою якої було побудовано 3,5% лексичних інновацій за період 1999-2009 рр., визначається не тільки участю давно існуючих словотворчих елементів, але й новими одиницями, що виконують роль словотворчих. Під суфіксом ми розуміємо «словотвірний афікс, що розташовується після кореня або іншого суфікса перед закінченням та являється значущою частиною слова і служить для творення нових слів чи нових форм» [2: 15].

За нашими даними, 3,5% (із 8000) нових okazіоналізмів утворено суфіксами: **-ung, -er, -ler, -ing, -ismus, -tion, -ist, -land** та іншими. Зупинимося детальніше на новотворах.

Викладений матеріал свідчить, що найпродуктивнішим словотворчим елементом виявився жіночий суфікс **-ung** (27,5%). Даний суфікс може позначати діяльність, стан або абстрактні поняття та утворювати віддієслівні нові найменування процесів [3: 338]. Розглянемо детальніше похідні okazіональні слова утворені з цим суфіксом: **die Allversöhnung** 'загальне примирення': *Auch könnten die Menschen des 21. Jahrhunderts sich nicht mehr mit einer Allversöhnung und Harmonie trösten, die sie ihnen im Jenseits erschließen werde* [Sueddeutsche Zeitung: 10.01.2005], **die Cappuccinisierung** 'капучінізація': *Der Kult ums*